

**Резюмета на отпечатаните научни трудове на гл.ас. д-р Ина Георгиева
Вишоградска, представени за участие в конкурса за доцент по общо и
сравнително езиковедие – угрофински езици (2.1. Филология), обявен в ДВ,
бр. 20, 17.03.2015 г.**

МОНОГРАФИЯ:

1. Вишоградска, Ина. 215. Структура на сричката (съпоставително изследване). София: Университетско издателство “Св. Кл. Охридски”, 203 с.

Представената монография е посветена на изследване и съпоставка на основно понятие във фонотатиката на унгарски, български и английски език – сричката. Теоретичният модел, който се прилага при описанието и съпоставката, е арборалната проекция *предяро-рима*, разгърната в генеративните традиции във фонологията. Представят се в една рамка възможните предвокални и следвокални консонантни струпувания и като цяло - организацията на сегментите в рамките на сричката в трите езика. По този начин се разкриват определени универсални параметри при групирането и позиционирането на отделните сегменти в нея. Същевременно се търси общ (универсално) функциониращ модел с минимален брой изключения.

Изборът за съпоставка на трите езика е ръководен от следното: безспорно английският език е един от най-често разглежданите езици и структурата на сричката му е подробно дискутирана, като се представят разнообразни „решения”; унгарският език, като представител на угрофинското семейство, е интересен и богат за съпоставка, а сричката в българския език е по-скоро във вакуум по отношение на структурна трактовка, което предполага интересна тема за разработване.

Работата се стреми да покаже доколко е приложим нелинейният генеративен подход, разглеждащ сричката в теорията *предяро-рима* към изследваните езици и как сходствата и разликите на фонотактично ниво се отразяват върху теоретичната база – доколко тя е адекватна и как съответните езици я „разтягат“ и „пробиват“. Съпоставителният елемент в сходни езикови дирения допринася и за типологичните характеристики, разкривайки степента на системност на съответните езикови явления – в случая – на структурата на сричката. Конкретните параметри на повече от един език „задължават“ теоретичният апарат да включи максимално пестеливи и адекватни механизми, които да откликват на характеристиките и ограниченията в съответните езици.

Работата е структурирана по следния начин.

В първата глава се разглеждат няколко аспекта на теоретичната база, отбелязват се и аргументи при дефинирането на статута на сричката. Прави се преглед на най-съществените трудове, обсъждащи и описващи структурата на сричката от теоретична гледна точка. В рамките на определени съвременни фонологични подходи се разглеждат основните дискуссионни аспекти, засягащи структурата и сегментите на сричката. Теоретичната рамка се допълва с очертаването на параметрите на унгарската фонологична система. Разгръщането на

този широк фонологичен план позволява да се открият основни и най-интересни, от гледна точка на лингвистичното изследване, проблеми. Също така, тази част въвежда и основните понятия и характеристики на системата, които се използват при анализа и обсъждането на данните.

Втората глава е посветена на основните трактовки на сричковата конфигурация в английски, унгарски и български език. Представя се традиционното за всеки един език описание на тази единица, като се очертават специфичните проблеми през призмата на някои фонетични или фонологични теоретични трактовки. Обликът на сричката е разкрит в рамките на различните теории, които са прилагани към конкретния език, от сонорната йерархия, през стриктната CV-фонология до оптималната теория, като се отбелязват основните трудове, разработени по темата. Така се разкрива общата картина на структурата на сричката, върху която се начертават „проблематичните“ зони при анализа.

Детайлно представяне на възможните съчетания на елементите от консонантния и вокалния инвентар на трите езика се разглежда в Трета глава. Открояват се характеристиките, които са типични за отделните езици, същевременно се разкриват и сходните тенденции при сричкообразуването и механизмите, които езиците прилагат при ограничаването или дистрибуцията на звуковете (на фонотактично ниво). В хода на някои от дискусиите, частите на сричката *предядро-рима* се анализират и в дадени „конкурентни“ фонологични теории. Като допълнително доказателство за конкретна фонологична интерпретация при проблемите на прилагането на максималната проекция на някои от частите на сричката паралелно се включват и дадени наблюдения, изпъкващи при съпоставката с другите езици.

В Четвърта глава се представят обобщените данни в съпоставителен план и се анализират наблюденията, като се отчита, че сричката е поле на действие на различни фонотактични закони и групирането на фонемите в нейните рамки, освен че носи езикоспецифични характеристики, отразява определени универсални конфигурации. Постига се единно описание на сричковите проекции посредством общ теоретичен подход.

Някои от по-интересните наблюдения включват следните изводи. Консонантното струпване в началословието и краесловието е резултат от сходни механизми и в трите езика. Посочва се и фактът, че елементите, които нарушават както максималната конфигурация на сричката, така и сонорната йерархия, споделят сходни признаци. Преразглеждането на строгата градация на сонорната йерархия и допускането на сонорно плато за описанието на сричковата структура в български и унгарски език дава възможност за по-неусложнено описание. Така, от една страна, се отчитат дадените езикоспецифични характеристики, като същевременно се избягва нуждата от допълнително постулиране на филтри или ограничения. Максималната проекция на сричката в генеративния модел *предядро-рима* представя оптималната (т.е. когато всичките позиции са заети) сричкова конфигурация за трите езика, като по този начин се дава още една индикация в посока на универсалната природа на сричката като фонотактична единица.

СТАТИИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНА НАУЧНА ПЕРИОДИКА И СБОРНИЦИ

- в чуждестранни издания

2. Visogradzka, I. 2012. Hány mássalhangzó pozíció van a mag előtt: szótag szerkezet magyarban és bolgárban. In: *Legendák, kódexek, források. Tanulmányok 80 esztendő's H. Tóth Imre tiszteletére*. Szeged: JatePress, 359-369

Често явление е езиците да позволяват всеки един от членовете на консонантната им система да заема позиция пред ядрото, т.е. (потенциално) да е част от предядрото. Целта на представената статия е да разгледа сричката в унгарски и български език, като представи структурно ориентирана трактовка на консонантните струпвания в предвокална позиция. Консонантните позиции пред ядрото, които са неразривна част от структурата на самата сричка (т.е. са предядро), се свеждат максимално до две, а при случаите на наличие на трета (за унгарски и български) или четвърта (само български) съгласна, тя не се присъединява към конфигурацията на предядрото.

3. Vishogradzka-Meyer, I., S. Banova. 2013. The native element in 'brand new' loan verbs: adaptation strategies in Bulgarian and Hungarian. In: *CIL 19 Congress Papers*, (Editor): Département de Linguistique de l'Université de Genève, The 19th International Congress of Linguists, Geneva www.cil19.org/uploads/documents

Описва се морфофонологично интегриране в унгарски език на най-новите заемки от английски език в съпоставка с български език. Тенденцията, която се регистрира и за двата езика, е предпочитанието на родни вербализиращи суфикси – ясно открояваща се като различна картина спрямо по-ранни заемки. Така, паралелно с проследяването на езикоспецифичните процеси, се предлага и общ модел за двата езика при инкорпорирането на глаголни заемки.

4. Вишоградска, Ина. 2011. Фонологични реализации в унгарски език (в славянски контекст). В: М. Кочиш (съст), *Българският език в славянски и неславянски контекст*. Szeged: JatePress, 189-196

Статията проследява някои характеристики при “поправянето” на думи със славянски произход в унгарски език. Липсата на особена натовареност на протезата като механизъм за разбиване на предвокално консонантно струпване в началото на думата може да се търси в наследените от угрофинския праезик характеристики. Това включва и оптималната конструкция за сричката CV, също така и липсата на [+задна, +лабиална, -висока] гласна в угрофински (а и протофински). Паралел с подобни адаптационни стратегии в други угрофински езици разкрива близка картина.

5. Vishogradska-Meyer, I. 2010. Language beyond nation-state: Bulgarian language contact outside Bulgaria. In: *Cultinegrim. Cultural integration and immigration in modern society: interdisciplinary approach*. Odessa, 26-30

Работата представя една пряко свързана с прилагането на езикови стратегии в процеса на интеграция в “не-родно” обкръжение концепция. Дискутират се параметрите на изследване на езиков контакт при българоезични малцинства в обкръжението на унгарски и английски език. Очертават се и социопрагматичните фактори, необходими за анализ при подобен тип езиково взаимовлияние. Отделя се внимание на характеристиките на корпуса, който лежи в основата на такова изследване.

6. Вишоградска, Ина. 2008. За някои стратегии на адаптиране при най-новите глаголи заемки в български и унгарски език. В: *Сборник от международната конференция „Българският език и литература на кръстопътя на културите“*. Szeged: JatePress, 53-60 (в съавт.)

Публикацията разглежда маригинални, все още в процес на рецепция английски елементи, свързани с компютърната терминология, като анализира механизмите на тяхното морфофонологично приобщаване в унгарски език и български език. Данните разкриват сходни адаптационни стратегии и при двата сравнявани езика: в структурно отношение новите английски заемки се отличават при задължителното “глаголизиране” с използването на родноезикови суфикси, които в настоящия момент са изместили суфиксите с чужд произход/елемент, добавяни към по-старите заемки от (западно)европейските езици.

7. Вишоградска, Ина. 2008. За някои теоретични параметри при фонологичното адаптиране. *Opera Slavica Budapestinensia, Budapest*, 114-121

В статията се дискутира теоретичната страна на фонологичната адаптация, като се обръща поглед към унгарския език като език цел, където се прилагат различните механизми на адаптиране. С появата на оптималната теория излиза напред именно идеята, че т.нар. фонология на заемане е всъщност родната (на приемащия език) фонология в действие. В работата се разглежда позицията, че доказателство за една или друга стратегия или механизъм при адаптирането на заемки е логично да се търси, като се изследват самите заемки.

8. Вишоградска, Ина. 2007. “Кукувичите” думи при езиков контакт. В: *Acta Universitatis Szegediensis Slavicae, Section Linguistics XXVII, Szeged*, 35-41

В работата се обръща внимание върху една особена проява по отношение на унгарския езиков контакт – вплитане на английски думи и изрази в езиковохомогенен унгарски текст. Интегрирането на английски думи и изрази в

писмена унгарска реч е съпоставено с т. нар. “финглийски” – междинен език, който се отличава с лексикално отдалечаване в посока към английския, и, едновременно с това, запазва граматичните особености на финския.

9. Vishogradska, Ina. 2005. The syllable in English, Bulgarian and Hungarian – Comparison of Onset Structure. In: *Interlinguistica* 15/2, Valencia, 1387-1396

В тази статия се съпоставят структурите на предядрените елементи на сричката на три типологично (флективни и аглутинативен) и генеалогично (германски, славянски и угофински) различни езици – английски, български и унгарски. Направеният анализ е в рамките на генеративната фонология.

10. Вишоградска, Ина. 2003. За някои комуникативни контрасти между унгарски и български език. В: *Българи в Унгария (юбилеен сборник)*. Будапеща, 9-12

В статията се прави съпоставка на проявите на речевия акт *съгласие* в български и унгарски език. В рамките на социопрагматичния анализ се отчита известен паралел при избора на изказването в най-честите и немаркираните начини на изразяване на съгласие в български и унгарски. Същевременно се отбелязва и различната прагматична натовареност на изразните средства.

- в български издания

11. Вишоградска, Ина. 2015. По стъпките на сричката из лингвистичното поле. В: Електронно списание LiterNet, 05.2015

litenet.bg/publish30/ina-vishogradska/srichkata.htm

В статията се разглеждат основните характеристики на структурата, границите и елементите на сричката. Представя се и критически се обсъжда проблематиката, разработвана в рамките на световната лингвистика и генеративни и пост-генеративни фонологични теории.

12. Vishogradska, Ina. 2014. Some phonotactic parallels on syllable level: comparison of pre-vocalic positions in Bulgarian, English and Hungarian. В: *Годишник на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“*, ФКНФ, том 7, 231-245

Работата представя нелинеен модел на сричката и по-точно, на предвокалните консонантни струпувания (предядро) за българския, английския и унгарския език в сравнителен план. За целта се разглеждат консонантните клъстери в началото на думата в трите сравнявани езика. Наборът от съгласни демонстрира конкретни “предпочитания” за дадена позиция в рамките на предядрото и появата им на друго място в структурата е крайно ограничена. Това позволява да се дефинира специфичен модел на групиране на предвокалните съгласни. Тяхното организиране

в няколко (по-точно четири) групи разкрива, че независимо от фонотактичните особености в трите езика, се наблюдава значителен паралел при конструирането на предядрото.

13. Вишоградска, Ина. 2014. Славянските заемки в унгарски език и интегрирането им в в електронен езиков корпус. В: Й. Найденова, Л.Лесничкова, И.Маркова (съст), *Унгаристични изследвания*. София: Изток-Запад, 55-71

Работата представя концепцията и някои от резултатите от едноименния проект към ФНИ при МОН, а именно: идеята за създаване на електронен корпус на славянските заемки в унгарския език, като набелязва основните параметри, както и факторите, които имат основна роля за функционирането на този езиков корпус, и изобщо за приложимостта на такъв тип база данни.

14. Вишоградска, Ина. 2013. Събитие ли е приложението на оптималната теория? В: Д. Камбуров и др. (съст), *Събитие и безсмъртие (литература, език, философия, наука)*. София: Университетско издателство „Св. Кл. Охридски”, 184-193

Статията представя анализ в рамките на оптималната теория на епентетичната гласна при адаптирането на заемки в унгарския език. Този анализ доказва ограничението за тежест, засягащо новогенерирана сричка. Поради особеностите на славянските изходни единици при рецепцията им в унгарски се открехва “процеп”, който демонстрира генерирането на гласна, основно предходна, спрямо кореновата/кореновите, която обаче няма зададени конкретни признаци, а е арбитрарна и на практика се превръща в част от цялосния звуков състав на корена.

15. Вишоградска, И. 2013. Една дигитална “среща” на българистиката и унгаристиката: база данни В: Р. Peykovska, G. Demeter (eds), *Regions, Borders, Societies and Identities in Central and Southeast Europe, 17th-21st Centuries*. Sofia-Budapest, 153-159

Също и в електронно издание: http://real.mtak.hu/15518/1/konferencia_egesz.pdf

В публикацията се разглежда въпросът за създаването на електронен корпус на славянските заемки в унгарския език. Чрез разкриването на конкретни характеристики на една част от унгарския лексикон – славянските елементи – се объръща внимание върху изходната форма, която е „запечатана” в приемащия унгарски в облика си от преди 7-10 века. Именно тези словоформи могат да хвърлят допълнителна светлина върху някои тенденции в развитието на самите езици донори, славянските езици.

Базата от данни безспорно би представлявала източник за конкретни разработки на различни лингвистични дирения. Като пример за приложимостта ѝ са представени някои наблюдения върху конкретни фонологични паралели. Този подход – чрез “лингвистичен разрез” – към българстичния/славистичкия материал в трудовете на унгарските слависти, е избран с цел да се демонстрира един от многото аспекти за почерпване на информация, а също и богатството на славистичния корпус на унгарската славистична школа.

16. Вишоградска, Ина. 2011/2012. Консонантните кълстери в българския, унгарския и английския език в предвокална позиция. В: *Език и литература*, 3-4, 40-51

Целта е да се представят в една рамка възможните предвокални консонантни струпвания в трите езика, като по този начин се разкрият определени универсални параметри при групирането и позиционирането на отделните съгласни в кълстерите. Установява се, че нарушителите на базовия фактор сонорна градация и надвишаващите максималния сричков двуместен модел в английски, унгарски и български консонантни елементи са с близки характеристики и на фонологично ниво обособяват т.нар. “група на нарушителите”, обща и за трите езика.

17. Вишоградска, Ина. 2011. За някои прояви на езиков контакт. В: Й. Найденова (ред), *Преводът и унгарската култура*. София: Изток-Запад, 256-263

Разработката представя една специфична проява на вплитане на думи и изрази в езиковохомогенен текст, които остават встрани от ситото на превода, т.е. те лексикално не са асимилирани в текста. Разглеждат се два основни аспекта: единият се отнася към случаите, когато контекстът на такъв тип “непреведени” лексикални единици ясно се идентифицира езиково. Другият аспект е свързан със случаите, когато се използва граматичната конструкция на езика приемник, но без лексикално трансформиране: няма превод на лексикалните единици, а “изместване” на лексикалния материал и появата на междинен такъв.

18. Вишоградска, Ина. 2009. Силабични сегменти и граници – нелинеарен модел на сричката в български език. В: П. Карагъзов, Ю. Стоянова (съст), *Преходи и граници*. София: Университетско издателство „Св. Кл. Охридски”, 511-517

В статията се представя модел на сричката в българския език, приемайки позицията, че сричката не е конструирана линейно, а се състои от сегменти, които имат точно определени позиции един спрямо друг и са реализирани на различни равнища/редове. Този генеративен модел насочва вниманието към определени специфики за структурата в български, като например наличието на запазване на

сонорността при два съседни консонантни елементи в началословието (както при двойни, така и при тройни струпвания на съгласни).

19. Vishogradska, I., S.Banova. 2002. Greetings in English, Bulgarian and Hungarian. In: *Problems of Sociolinguistics VII: Bilingualism and Diglossia*, 71-73

В работата се съпоставят етикетните формули за поздрав, като се разглеждат конкретните рализации в трите езика – унгарски, български и английски. Представен е дискурсивен анализ, на базата на който се отчитат сходствата и различията между сравняваните езици. Направените изводи носят и практическа приложимост за усвояването на комуникативни стратегии при изучаването на съответните езици (от носители на някой от другите два).